د دماغونو پرواز

Ketabton.com

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دماغونو پرواز

د جان محمد مهربان ژباړه او څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

نوم: د دماغونو پرواز (Braindrain)

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

د ليکوال برېښناليک: jmihraban@yahoo.com

انلاين چاري: مختار احمد احسان - د لراوبر ډاټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب لړلیک

1. دژباړن او څېړونکي څو خبري
2. ددماغونو دپرواز پېژندنه
3. اروپا
3.1 غربي اروپا
3.2 مرکزي او شرقي اروپا
3.3 جنوبي شرقي اروپا
3.4 پرتګال، ارلنډ، ایتالیا، یونان او هسپانیه
3.5 انګلستان
3.6 ترکیه
4. افریقا
4.1 ګانا
4.2 جنوبي افریقا
5. اسیا
5.1 غربي اسیا
5.2 عراق
5.3 ایران
6. منځنی ختیځ
6.1 اسرائل
6.2 عربي نړی
7. پاسفیک اسیا
7.1 مالیزیا
7.2 فلپین
8. جنوبي اسیا
8.1 انډیا
8.2 نیپال

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.3. پاکستان
8.4. سریلانکا
8.5. افغانستان
9. شرقي اسیا
9.1. چین
9.2. تایوان
10. استرالیا
10.1. دپاسفیک جزیرې
10.2. نیو زیلانډ
11. شمالي امریکا:
11.1. کاناډا
11.2. دامریکا متخده ایالات
12. لاتین امریکا
12.1. کیوبا
13. کارابین
14. ددماغونو دپرواز دمخنیوي لارې
15. ددماغونو دپرواز ګټې
16. دماغونو دپرواز مفني تاثیرات
17. ضمیمې
18. ماخذونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړن او څېړونکي څو خبري

ددماغونو پرواز داقتصاد په علم کښي دبحث او دپام وړ موضوع ده. دپوهنتون داستادانو له خوا ددغي موضوع په اړه محصلينو ته پوره معلومات نه په ليکچرنوټونو کښي اونه په شفاهي ډول ورکول کيږي.

ما(ج.م. مهربان) ته له ډېري مودي راهيسي دغه سوال پيدا ؤ چي ولي افغانان په افغانستان کښي خپلي عزتمندي دندي پرېږدي اودهيواد دباندي ډېرو داسي کارونو ته لاس ور اچوي چي هغه ددوی دشخصيت او مسلک سره برابر نه وي. دغه سوال مي هم په ذهن کښي ګرځېدئ چي دافغانستان دولت پرافغانانو باندي دشپاړسو کلنو يا تردي هم زياتي مودې له پاره سرمايه ګذاري وکړي خو اخير افغانان دامريکا متحده ايالاتو، کاناډا او نورو غربي هيوادونو ته حتی دژوند په قيمت او قرباني ځانونه ورسوي. ددغو سوالونو دجوابولو او دمحصلينو سره ددماغونو يادبشري سرمايې دپرواز په اړه دمعلومات شريکولو په نيت مي دغه لاندي څېړنه او ژباړه په انټرنيټ کښي دانګلېسي ويب سايټونو څخه راټوله او ژباړلې ده او په لراوبر کښي ببله عکسونو او جدولونو ئي دري برخي خپرې سوې. ډېر کوښښ مي وکړ چي په دي څېړنه کښي د ډېرو هيوادونو په اړه معلومات وړاندي کړم خو دهرهيواد په اړه مي معومات پيدا نه کړای سوای.

دځينو هيوادونو په اړه مي پوره معلومات وړاندي کړی دي اودنوروپه اړه بيا ځکه لږ معلومات ورکول سوي دي چي په انټرنيټ کښي مي پيدا نه کړل. دمثال په توګه، دمنځنۍ اسيا په اړه په انټرنيټ کښي خاص معلومات نه وه که څه هم زه دونده خبر يم چي دتاجکستان، ترکمنستان او نورو مرکزي اسيايي هيوادونو زيات شمېر علمي کدرونو روسيې ته پرواز کړی دئ خو مربوط ارقام او احصايه مي تر لاسه نه کړای سوای.دافغانستان ددماغونودپرواز په اړه په ويکيپيډيا کښي هيڅ معلومات نه ول نو مجبور سوم چي دنورو ځايونو څخه معلومات تر لاسه کړم. دا هم بايد ووايم چي په دغه ژباړه او څېړنه کښي ځيني جملې او پاراګرافونه په داسي ډول پای ته رسېدلي دي چي بايد نه وای رسېدلي يعني يو څه معلومات نور هم پر جمع سوي وای. ما خپل محدويتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګوته کړل خو بيا هم که انتقاد ، پيشنهاد او يا اضافه معلومات لرئ، دمهربانۍ له مخي ئې پردغه ادرس را سره شريک کړئ:jmihraban@yahoo.com

په درنښت

جان محمد مهربان

کابل، دو راهي ده عربان، قرغه

۱۳۹۲-قوس -۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددماغونو پرواز

Brain drain

دانګلېسي (Brain) د (ماغزه، هو ښ، ذکاوت ماغزه الو زول، ما غزه تویول) معنی لري. د (Drain) کلمه بیاد(وچول، او به څني ایستل، تشول، زېم ایستل، کرار-کرار کمزوری کېدل، ورو-ورو دعا یداتي منا بعوکمېدل) مفهوم ورکوي. ددماغونویا دبشري سرمایې پرواز (Brain drain or human capital flight)له یوه ځایه بل ځای ته دیو غټ ګروپ افرادو دتخنیکي مهارت یاپوهي مهاجرت/انتقال ته ویل کیږي.[1] ددماغونو پرواز اکثره وخت دوه علته لري چي یوئې له افرادو اوبل ئې له ممالکو څخه سرچینه اخلي. له هیوادونو څخه ځکه سرچینه اخلي چي دیو هیواد اجتماعي چاپیریال، دکاري زمینو کموالی، سیاسي بې ثباتي، اقتصادي خپګان(economic depression)، روغتیایي خطرونه(health risks) اوداسي نور، دبل هیواد غني فرصتونه(rich opportunities) سیاسي ثبات اوازادي، پرمختللی اقتصاد، دژوند کولو ښه شرایط اوداسي نور دیو مملکت اوسېدونکي مجبور او تشویق کړي چي خپل هیواد پرېږدي او بل هیواد ته ولاړ سي. شخصي ترجیح، په خارج کښي ددوستانو درلودل، هورې (په خارج کښي)خپل مسلک ته دښه انکشاف ورکولو زمینه اوداسي نور... په فردي دلایلو کښي حسابیږي.که څه هم ددماغونو پرواز لومړي ځل دهغوتکنالوجیکي کارمندانو له پاره کارول کېدۀ چي خپل هیواد به ئې پرېښووۀ، خو نن دغه اصطلاح ډېره پراخه سوې ده، ټول هغه تعلیم یافته او مسلکي وګړي په کښي راځي چي له یوه هیواد ،اقتصادي سیکتوراو ساحې څخه بل هیواد ته دښه ژوند او لوړ معاش ترلاسه کولو له پاره ځي.

ددماغونو پرواز ته اکثره وخت داقتصادي مصرف(economic cost,) په نظر کتل کیږي ځکه چي دیو هیواد اوسېدونکي دخپلو هغو ارزښتانکه او تقاضادرلودونکي مهارتونو سره بل هیواد ته ځي چي ددوی دخپلو دولتونو له خوا دکلنو-کلنو راهیسي تمویل سوي وي. ددماغونو پرواز، دمالي سرمایې پرواز(Financial Capital Flight) ته ورته دئ، ځکه چي یو هیواد دمهارتونو دلږوالي څخه کړیږي اوبل هیواد دمهارتونو دترلاسه کولو څخه استفاده او خوند اخلي چي دې حالت ته بیا ددماغونو حصول(Brain Gain) ویل کیږي. ددماغونو پرواز داقتصادي انکشاف، ودې او فقر ختمولو پر ضد اویو لوی خنډ دئ. ددماغونو دپرواز اصطلاح په طب کښي هم کاریږي

[1] Brain drain (or human capital flight), is the large-scale emigration of a large group of individuals with technical skills or knowledge.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هوري ځان ته ښېل مفهوم لري او دلته زموږ دموضوع څخه وتلی بحث دئ. ددماغونو پرواز په پرمختلوونکو ملتونو(developing nations) کښبي يوه عامه خبره ده چي يو په يو مي لاندي يادونه کړې ده:

اروپا:

ددماغونو دپروازمېلان په اروپاکښبي پر دوو برخو وېشل کيږي. اول داچي ښه بااستعداده ساينس پوهان له غربي اروپا 'Western Europe' څخه دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي. په دوهم قدم کښبي بيا، ماهر کارګران له مرکزي'Central' اوله جنوبي شرقي'Southeastern Europe' اروپا څخه غربي اروپا'Western Europe' ته مهاجرت کوي که څه هم شواهد وايي چي دغه مېلان مخ پر کمېدو دئ.

اروپايي اتحاديه دماهرو کارمندانو دلاسه ورکولو سره مخ ده نو ځکه ئې دبلو کارټ "blue card" پاليسي چي دامريکا دمتحده ايالاتو دګرين کارټ (green card) پاليسي ته ورته/مشابه ده، رامنځ ته کړې ده. دبلوکارټ دپاليسي له مخي، اروپايان کوښښ کوي چي په راتلوونکو دوو لسيزو کښبي شل ميليونه کارګران له اسيا، افريقا او لاتين امريکا څخه وباسي. دلته ما (ج.م.مهربان) ته نه څرګنديږي چي دغه شل ميليونه به ئې خپل اوسېدونکي وي او که به ددغو درو براعظمو اصلي اوسېدونکي واردوي چي خپله خلا په ډکه کړي.زما تحليل دادئ چي خپل وطنوال به له دغو براعظمو څخه باسي ځکه چي هيڅ هيواد په پردي فکر نه جوړيږي.

غربي اروپا:

په ۲۰۰۷ مېلادي کښبي دوه لکه پنځوس زره (250,000) اروپايانو دامريکادمتحده ايالاتو، يو لک و څلور شپېته زره، دوه سوه پنځه اتيا(164,285) استراليا، څلوېښت زره، څلورسوه پنځه پنځوس(40,455) کاناډا، اووه دېرش زره، نهه سوه شپږ څلوېښت (37,946)نيو زېلاند ته مهاجرت کړی دئ. د جرمني څخه يولک و پنځه پنځوس زره، دوه سوه نوي (155,290) جرمنيانو دخپل هيواد څخه کوچ کړی دئ چي اکثره ئې داروپا په داخل کښبي مهاجرسوي دي. په اروپا کښبي دکارګرانو دمهاجرت دغه ارقام ترټولو لوړه اندازه ښئي چي (په اروپا کښبي)ددوهم جهاني جنګ دمهاجرت له عدد سره مساوي دئ. په غربي اروپا کښبي پرتګال هغه هيواد دئ چي ترټولوډېردماغونوله پرواز څخه کړيږي. پرتګاليان انګولا، برازيل ته مهاجرت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتکنالوژي، روغتیا او بانکي خدماتو مسلکي کدرونه بیا انګلستان ځني جلبوي. پرتګال خپل ۱۹،۵٪ ماهر نفوس له لاسه ورکړی دئ او اوس کوښښ کوي چي دغه ضرورت له استرالیا، کاناډا، سویتزرلنډ، جرمني او استریا څخه پوره کړي.

مرکزي او شرقي اروپا:

دشوروي اتحاد د۱۹۹۱ دسقوط راهیسي،دروسیې څخه تر پنځه لکه(500,000) زیات ساینس پوهان او کمپیوټر پروګرامران تللي دي. امریکا، کاناډا، جرمني او جنوبي کوریا ته دروسیې ددماغونو پرواز په لاندي ګرافونو کښي ښه څرګندیږي:

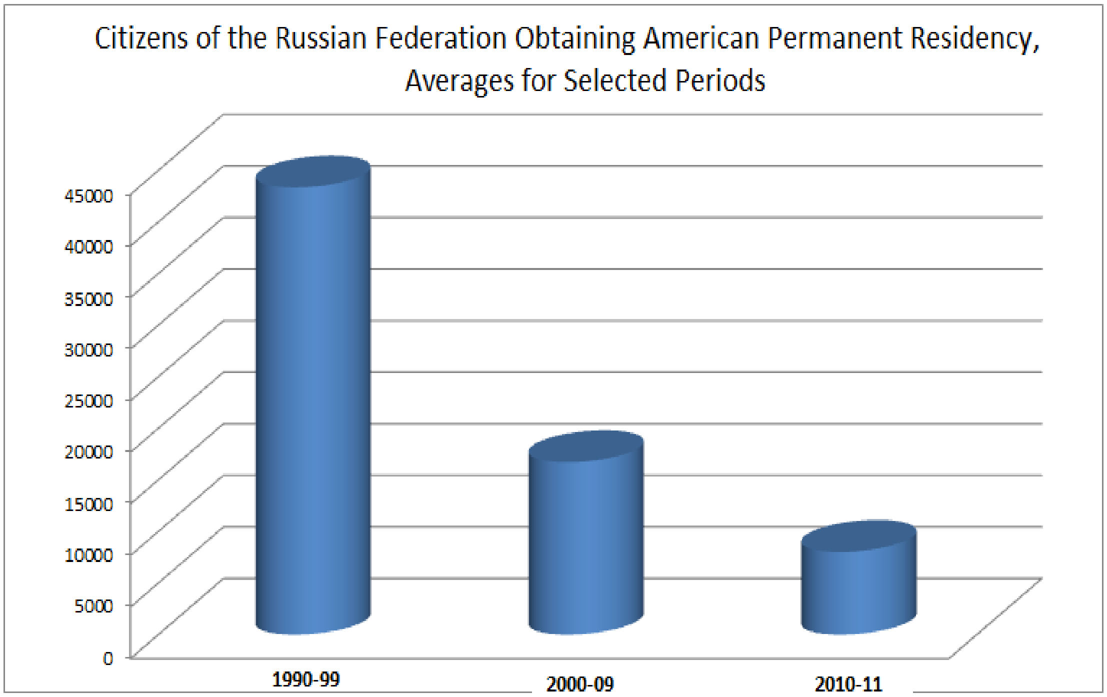

(c) ketabton.com: The Digital Library

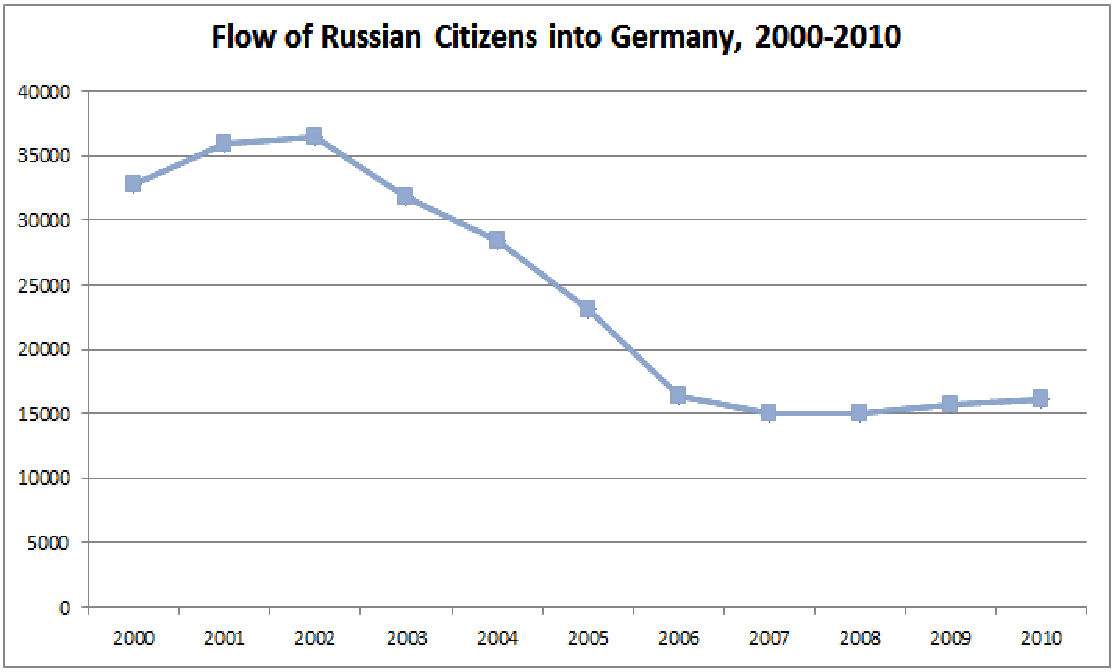

(c) ketabton.com: The Digital Library

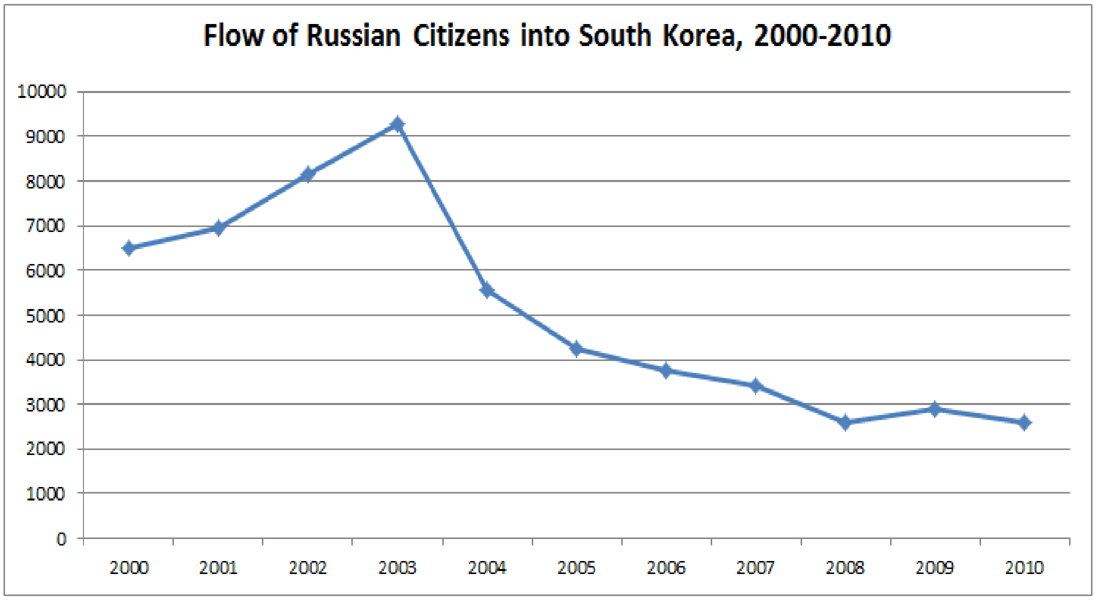

په شرقي اروپا کښې ددماغونو پرواز يو عام مشکل دئ. مرکزي او شرقي اروپادارلنډ او انګلستان سره دخپلو ماهرو کارمندانو دمهاجرت په اړه اندېښنې څرګندې کړې دي خو تراوسه ئې لا نتيجه نه ده معلومه. د ۲۰۰۳ راهيسې ليتوانيا(Lithuania) خپل يو لک(100,000) ځوان او ښه تعليم يافته کسان له لاسه ورکړي دي چې اکثره ئې ارلنډ ته تللي دي، په داسې حال کښې چې ارلنډ مخکې په خپله ددماغونو د پرواز له ستونزو سره مخ ؤ. دغه ته ورته حالت په پولنډ کښې هغه مهال واقع سو کله چې پولنډ داروپايي اتحاديې غړيتوب ومنئ. داروپايي اتحاديې سره دپولنډ دغړيتوب په لومړي کال کښې، يولک (100,000) ثبت سوي پولنډيان انګلستان ته دکار کولو له پاره مهاجرت وکړ. دپولنډ ترټولو لوی بانک (PKO Bank Polski) دڅېړنې له مخې، درو شپېته فيصده (٦٣٪)پولنډيان په انګلستان کښې مهاجر دي چې له ۲۴ څخه تر ۳۵ کاله پوري عمر لري. ددغه فيصدي څخه ثلوېښت فيصده (۴۰٪)ئې دپوهنتون څخه فارغه دي. په پولنډ کښې دمعاشاتو دچټکي ودې سمون، پرمختلوونکي اقتصاد(booming economy)د زلاټي(zloty) يا پولنډي سکې قوي ارزښت او کمېدونکې بې کاري دپولنډي کارګرانو پرواز کم کړی دئ.

جنوبي شرقي اروپا:

البانيا يو له هغو هيوادونو څخه ده چې دکمونيست رژيم دسقوط څخه ورسته ئې ددماغونو پرواز تجربه کړی دئ. د ۱۹۹۱ راهيسې دالبانيا اوسېدونکي ايټاليا، يونان، انګلستان، کاناډا او دامريکا متحده ايالاتو ته دکار له پاره مهاجرت کوي. دتېرو لسو کلنو راهيسې دالبانيا تعليم

(c) ketabton.com: The Digital Library

یافته او مسلکي کسان خپل هیواد پرېږدي او هغو هیوادونو ته ځي چي هورې ښه امکانات، ښه ژوند او امنیت وي. دپرتګال، ارلنډ، ایټالیا، یونان، هسپانیې ډېر اوسېدونکي استرالیا ،برازیل، انګولا او ارجنټینا ته دکار له پاره مهاجرت کوي.

انګلستان:

د ۲۰۰۰ کلنو په شا او خوا کښي درې عشاریه پنځه (۳،۵)میلیون انګرېزانو دانګلستانو څخه مهاجرت کړې ؤ. دانګرېزانو مهاجرت په خاصه توګه استرالیا او دامریکا متحده ایالاتو ته سوی دئ. په ښه اقتصادي فضا کښي کار کول هغه څه دي چي اکثره ځوان انګرېزان مهاجرت پسي کوي.

ترکیه:

د۱۹۶۰ کلنو په شا او خوا کښي ډېرو ماهرو کارګرانو او کارمندانو دډاکټرانو او انجینرانو په شمول له ترکیې څخه مهاجرت وکړ. هغه مهال په ترکیه کښي سیاسي بې ثباتي او د۱۹۶۰ فوجي کودتا دترکیانو ددماغونو دپرواز عوامل ول. په دې ورستیو لسیزو کښي ډېرو ترکي مسلکي کسانو له ترکیې څخه مهاجرت کړی دئ البته دهغو محصلینو په شمول چي دترکیې څخه دباندي زده کړې کوي او بیرته خپل هیواد ته نه ځي. دترکي کارمندانو ددماغونو پرواز ته دمیډیا توجه وروانښتل او په ۲۰۰۰ مېلادي کښي دترکیې حکومت اقدام وکړ چي ددماغونو دپرواز ستونزه وڅېړي. په ۲۰۱۰ مېلادي کښي دترکیې دمالیې وزیر یو اټکل وړاندي کړ چي په ۲۰۵۰ مېلادي کښي به دترکیې ملي نا خالص تولیدات (GDP) پنځه الی شپږ(۵-۶)ترېلیون ته پورته سي.

افریقا:

افریقایي هیوادونه ددماغونو له پرواز څخه داسي متاثر دي چي نه سي کولای چي دفقر له کړښې څخه ځانونه خلاص کړي. په افریقایي هیوادونو کښي، نایجریا، کینیا او ایتوپیا(حبشه) ددماغونو له پرواز څخه ډېر متاثر دي. پرافریقایي هیوادونو باندي دکاله دیو لک او پنځوس زره(150,000)خارجي/غربي کارمندانو او مسلکیانو پرګومارلو باندي تقریباً څلور میلیونه امریکایي ډالره مصرف راځي. حبشې د ۱۹۸۰ څخه تر ۱۹۹۱ پورې ۷۵٪ ماهر کاري ځواک(workforce) له لاسه ورکړی دئ. حبشه ډېر ښه ډاکټران روزي خو دغه ډاکټران ترحبشې دامریکا دمتحده ایالاتو دشکاګو په ایالات کښي ډېر لیدل کیږي ځکه چي دافریقا په خدماتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیکتور کښي دکارمندانو معاشات دونه کم دي چي ددوی اساسي ضرورتونه لا نه په رفع کیږي. همداسي په افریقا کښي ډېر پوهنتونونه دباتجربه لیکچر ورکوونکو د کمښت سره مخ دي. کله چي ئې ځوانان له پوهنتونو څخه فارغه سي نو غربي هیوادونو ته دمهاجرت له پاره ملا وتړي. ددماغونو پرواز د افریقا داقتصادي پاته والي عامل دئ او ویل کیږي چي دغه حالت به دنړۍ والتوب له سببه په راتلوونکو لسیزو کښي هم دوام ولري.

ګانا اوس دري زره شپږ سوه (3,600) ډاکټران لري چي دهیواد پر شپږ زره اووه سوه (6,700) اوسېدونکو باندي ئې یوډاکټر رسیږي، دامریکا په متحده ایالاتو کښي بیا د څلورسوه دېرشو(430) کسانو له پاره یو ډاکټر وي. دګانا ځوان ډاکټران او نرسان دخپل هیواد څخه انګلستان، دامریکا متحده ایالاتو ، جمیکا ، او کاناډ ته دزیات معاش او ښه کاري شرایطو له پاره مهاجرت کوي. دګانا رسمي احصایه وایي چي د۱۹۹۳ څخه تر ۲۰۰۰ پوري ئې دهیواد ٪۷۸ روزل سوي ډاکټران له لاسه ورکړي دي. جنوبي افریقا (South Africa) هم یو له هغو افریقایي هیوادونو څخه ده چي دتیرو شلو کلنو راهیسي ددماغونو له پرواز سره مخ ده. باور کیږي چي دجنوبي افریقا ددماغونو پرواز دمنطقې پراقتصاد تاثیر کولای سي. یوازي دډاکټرانو دپرواز څخه جنوبي افریقا ته یو، عشاریه یو څلوېښت بیلیونه ($1.41bn) امریکایي ډالره تاوان وررسیږي. مهاجرت ورته کېدوونکي یا کوربه هیوادونو(hosting countries) بیا ګټي تر لاسه کوي. یوازي انګلستان دجنوبي افریقا دډاکټرانو څخه دوه، عشاریه اووه ($2.7bn) بیلیونه امریکایي ډالر ترلاسه کوي. په خدماتي سیکتور کښي کم معاشات او مزدوري، دژوند کولو غیري معیاري حالت، دترانسپورټ او سرپناه کمښت،نامساعد کاري چاپیریال، دمسلکي پرمختګ کم امکانات، دتحقیق او انکشاف (Research and Development) له پاره کمه بودیجه،دمسلکي ماشینري کموالی،اجتماعي ناراحتي(Social unrest) سیاسي شخړي، جنګونه،دتعلیمي نصاب او سیستم ټیټ کیفیت،دازادۍ کموالی، دپرمختګ اووظیفو په ځایونو کښي تبعیض اوداسي نور دافریقا ددماغونودپرواز عوامل دي.

بلي خوا ته بیا ویل کیږي چي چټکي اقتصادي ودي او انکشاف او همداسي په افریقا کښي دمنځنۍ طبقي(middle class) ظهور،دافریقا ددماغونو پرواز اوس ورځ په ورځ سرچپه(معکوس) کوي. د ۲۰۰۱ څخه تر ۲۰۱۰ پوري دنړۍ لس ترټولو چټک وده کوونکي (fastest-growing) هیوادونه په افریقا کښي ول او توقوع کیږي چي په ۲۰۱۵ کښي به دافریقا اقتصاد داسیا تر اقتصاد قوي سوی وي.اقتصادي انکشاف، دتکنالوژي معرفت، چابک انټرنیټ، ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موبایل سیستم، ښه تعلیم یافته نفوس، مساعد کاروباري چاپیریال افریقایانو ته زمینه برابره کړې ده چي خپلو کورونو ته ور ستانه سي او اوس ډېر افریقایان په خپلو کورونو کښي کار کوي.

اسیا

غربي اسیا:

عراق

دعراق په جګړه کښي چي امنیت او اساسي خدماتو ته لاس رسی نه ؤ، څلور(4) میلیونو عراقیانو خپل هیواد پرېښودئ. د۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۰۷ پوري نهه اتیا (۸۹) دپوهنتون پروفیسران او لوړ رتبه لیکچر ورکوونکي وژل سوي ول. دعراق دمعارف وزارت دراپور له مخي د ۲۰۰۷ کال په څلورو میاشتو کښي درې سوه یوولس (۳۱۱)ښوونکي قتل سوي ول. دصدام ددولت دنسکورېدو سره سم، فراري عراقیانو ته زمینه برابره سوه چي بیرته خپل کورته ستانه سي خواوس حالت بیرته بلي خوا ته روان دئ. امنیتي ستونزي، اختطاف، ترورکول، څورونې، دمجرمینو له خوا دپیسو غوښتنه دعراقیانو ددماغونو دپرواز عوامل دي چي داعراق اقتصاد ئې له ستونزو سره مخ کړی دئ.

ایران:د آی یم ایف یا نړئ وال پولي صندوق(International Monetary Fund) د ۲۰۰۷ کال د سروې له مخي، ایران په نیوي (۹۰) هیوادونو کښي هغه هیواد ؤ چي دبشري سرمایې په پروازکښي ئې لومړی مقام تر لاسه کړ. د ۱۹۹۰ کلنو په شا او خوا کښي یو لک پنځوس زره (150,000) ایرانیان داقتصادي همکارۍ او انکشاف دمؤسسې (Organization for Economic Co-operation and Development *OECD*) مربوط هیوادونو ته مهاجر سول چي پنځه ویش فیصده (۲۵٪)ئې ماسترۍ درلودلې. د آی یم ایف د ۲۰۰۹ کال په راپوري کښي ویل سوي دي چي هر کال دیولک او پنځوس زره څخه تر یولک و اتیا زره(150,000-180,000) ایرانیان دخپل هیواد څخه وزي چي ایران ته ئې دکال پنځوس بیلیونه امریکایي ډالر تاوان ور رسیږي.په ایران کښي ددماغونو پرواز دبې کاري او سختو اجتماعي قوانینو له مخي رامنځ ته سوی دئ.

منځنی ختیځ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسرائیل

اسرائیل دخپل تاسیس له ورځي څخه بیا تر نن ورځي پوري ددماغونو دپرواز سره مخ دي. ډېر اسرائیل دامریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کوي، اوس مهال دري لکه و دېرش زره (330,000) اسرائیل دخپل هیواد څخه دباندي ژوند کوي. دیوي ټول پوښتني له مخي سیاسي بې ثباتي او ناامني داسرائیلو دمهاجرت عوامل نه دي بلکي دباندي دژوند کولو ښه معیارونه،کاري زمینې،مسلکي پرمختګ(professional advancement) او لوړي زده کړي داسرائیلو دمهاجرت کولو عوامل بلل سوي دي. په اسرائیلو کښي هغه ښه تعلیم یافته کسان چي په ساینس او انجینري کښي زده کړي لري، دباندي ځي او لږ تعلیم یافته دهیواد دننه پاته کیږي. داسرائیلو دتاسیس یعني د مي دمیاشتي ۱۹۴۸ څخه بیا تر ۲۰۰۵ میلادي پوري څلور لکه (400,000) اسرائیلي ډاکټران او اکاډیمیک شخصیتونو مهاجرت کړی دئ. په ۲۰۰۹ کښي داسرائیلو دلوړو زده کړو شورا (Council for Higher Education) خبر ورکړ چي پنځه ویش فیصده (٪۲۵)تعلیم یافته اسرائیل له هیواد څخه دباندي اوسیږي، چي په دې توګه اسرائیل په نړۍ کښي ددماغونودپرواز ترټولو دلوړي انداې سره مخ دي.

په دې ورستیو کښي په ډېرو اسرائیلو کښي خپل وطن ته دبیرته ستنېدلو میلان پیاوړی سوی دئ. په ۲۰۰۷ کښي اسرائلي حکومت دخپلو هیوادوالود بیرته راستنېدو دتشویق پروګرام پیل کړ چي مثبته نتیجه ئې ورکړې ده ځکه چي د ۲۰۱۰ راهیسي اسرائیلي څېړونکي، بیزنیس منېجران، مسلکي او تخینکي کسان بیرته خپل هیواد ته ستنیږي.

عربي نړۍ:

دملګروملتونو او دعربي لیګ (Arab League) په حواله، عربي هیوادونه تر ۲۰۱۰ پوري ددماغونو له پروازه سره مخ ول. دعربي ممالکو څخه یو میلیونو متخصیصنو او ماهرینو په غربي هیوادونو کښي ژوند کوئ چي په تخنیکي او علمي ساحو کښي دکارکولو زمینه ئې علت ښودل سوي ؤ خو ځیني نورو عربو بیا دسیاسي بې ثباتي او جنګ له امله خپل هیوادونه پرېښي ول. د ۲۰۱۲ راهیسي دعربي هیوادونو ددماغونو پروازبرعکس کیږي ځکه چي ځوان عرب زده کوونکي پر خپل کور پاتیږي او له دباندي نور هم ورستنیږي چي دغه کار د عرب پسرلي (Arab Spring) په نتیجه کښي سوی دئ. ډېر عرب هیوادونه په دې پوه سول چي ساینس دپرمختګ یوه لاره ده نو دوی هم پردغه لار روان سول او په دې توګه ئې خپل هیوادونه ددماغونو له پرواز څخه وژغورل. نړۍ وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوامداره اقتصادي رکود(ongoing global recession) يو بل عامل دئ چي عرب ئې ددماغونو له پرواز څخه ساتلي دي.

پاسفيک اسيا Asia Pacific :

مالیزیا:

مالیزیا ددماغونو له پرواز څخه سخته کړیږي. د هیواد دباندي ښې کاري زمیني او تعلیم، دمالیزیا په داخل کښي فساد ، اجتماعي غیرمساوات (social inequality) دمالیزیا ددماغونو دپرواز عوامل ښودل سوي دي. په ۲۰۱۱ مېلادي کښي بیرناما (*Berita Nasional Malaysia:*Bernama) چي دمالیزیا لو حکومتي خبري اجنسي ده،خبر ورکړ چي يو ميلیون ماهر مالیزیایان دهیواد دباندی کار کوي.

اوس په مالیزیا کښي ددماغونو پرواز چټک سوی دئ ځکه چي د ۲۰۰۸ څخه تر ۲۰۰۹ پوري دري لکه پنځه زره (305,000)مالیزیایانو خپل وطن پرېښئ ؤ او د ۲۰۰۷ کال په مقایسه يولک و څلوېښت زره(140,000) مالیزیایانو مهاجرت کړی ؤ چي اکثره ئې هندي او چینایي اصله مالیزیایان ول. دمالیزیایي کارګرانو او کارمندانو مهاجرت دمالیزیا اقتصادي وده په ۲۰۰۰ کال کښي څلور عشاریه پنځه فیصد(۴،۵٪)اود ۱۹۰۰ کلنو په شا او خواکښي اووه عشاریه دوه فیصده(۷،۲٪)کښته کړې وه.

فلپین:

فلپین له ۱۹۲۰ کلنو (1960s) راهیسي بیا تر ننه پوري ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ددماغانوپروازدفلپین په اقتصادي سیکتورونو کښي، دنرسینګ پرسیکتور سخته اغېزه کړې د ه. که څه هم په دې ورستیو کښي دفلپین په اقتصادي حالت کښي څه نا څه تغیرات راغلي دي خو فلپین دمستعمرو له تاریخه بیا تر ننې نړۍ والو اړیکو تر عصره ددماغونو له پروازه سره مخ دئ.

دوهم نړۍ وال جنګ دفلپین اقتصاد اوزېربناو (infrastructure) ته تاوانونه ورسول چي په نیتجه کښي ئې فلپینیان دروغتیایي ستونزو او د ثروت/عاید دغیري مساویانه وېش(uneven wealth distribution) سره مخ کړل. که څه هم پر دولس زره (۱۲۰۰۰) فلپینیانو باندي يو نرس رسیږي خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه وخت دماليې وزير او دملي اقتصادي شورا رئيس روکساس (Roxas) دصحي ستونزو پر ځاي دمالي ستونزو سره لاس او ګريوان ؤ ځکه چي دولت ئې دبوديجې دکسر سره مخ ؤ. کله چي دامريکا متحده ايالاتو په ۱۹۲۵ کښې دمهاجرت په قانون کښې سمون راوست، نو امريکا ته دفلپيني نرسانو صادورول/مهاجرت هم پيل سو. امريکامتحده ايالات بيا يو له هغو هيوادونو څخه ؤ چي دهيواد په دننه کښې دنرسانو دکمښت سره مخ ؤ. اوس مهال فلپين په دنيا کښې ترټولو زيات نرسان دامريکا متحده ايالاتو، انګلستان، او سعودي عربستان ته صادروي. پورته يادونه وسول چي دامريکامتحده ايالاتو دنرسينګ سيکتور دکارمندانو له کمښت سره مخ ؤ، نو امريکا دخپل مهاجرت په قانون کښي تغيرات راوستل چي دفلپينيانو په ګټه تمام سول ځکه چي ډېرو فلپينيانو ته په امريکا کښې دکارکولو زمينه برابره سول، خپل هيواد ته ئې پيسې استولې چي دغه کار دفلپين ددولتي او خصوصي نرسينګ سيکتور دانکشاف سبب سو. که څه هم دفلپين په اړه مکلمه ډاټا ترلاسه کول ستونزمن دي خو د ۱۹۷۰ کلنو څېړني ښئي چي پنځه اتيا ۸۵٪ فلپيني نرسانو له خپل هيواد څخه مهاجرت کړی دئ. ددې سره سم، فلپين په ۱۹۵۰ کښي اوولس (۱۷) نرسينګ مکتبونه درلودل خو دغه تعداد په ۱۹۷۰ کښې يو سلو څلوېښت (۱۴۰) ته پورته سو.

دشلمي پېړۍ په اواخرو کښي ديوفلپيني نرس مياشتنی معاش په خپل هيواد کښې له پنځه سوه پنځوس څخه تر زر (1000 - 550) پيساس (pesos) پوري ؤ چي په هغه وخت کښې د اويا الی يو سلو څلوېښت (140 - 70) امريکايي ډالر معادل ؤ خو دامريکا په متحده ايالاتو کښې ديو فلپيني نرس متوسطه اندازه معاش داته سوه څخه تر څوارلس سوه (1400 - 800) امريکايي ډالرپوري ؤ. فلپينيانو به دغه پيسې خپل هيواد ته استولې چي بايد دفلپين داقتصادي انکشاف سبب ګرځېدلی وای خو داسې ونه سول. فلپينيانو په ۱۹۷۸کښې دو نوي عشاريه پنځه (۹۲،۵)ميليونه امريکايي ډالر له امريکا څخه خپل هيواد ته استولي ول چي په ۲۰۰۵ دغه رقم لس عشاريه اووه (10.7) بيليونه امريکايي ډالروته ورسېدئ. که څه هم دفلپين حکومت زياتي پيسې تر لاس کړې خو بياهم د بې کارۍ په کمولو کښې ئې ورسره کومک ونه کړ. په ۱۹۹۰ کښې اته عشاريه څلورفيصده (۸،۴٪) فلپينيان بې کاره ول خو په ۲۰۰۳ کښې دغه فيصدي دولس عشاريه اووه(۱۲،۷٪)ته پورته سوه.

په ۲۰۱۱ کښې فلپين پرروغتيايي چارو او سهولتونو باندي دخپل ملي نا خالص توليداتو(GDP) درې عشاريه شپږ (۳،۲)فيصده مصرف کړی ؤ چي په دې توګه نړۍ وال صحي سازمان(World

(c) ketabton.com: The Digital Library

Health Organization) ورته ۱۷۰ یم مقام ورکړ. د **۱۹۹۹** څخه بیا تر ۲۰۰۳ پوري یعني په پنځو کالو کښي فلپین اووه ویش زره(**۲۷۰۰۰**)دنرسینګ فارغین ورکړي دي مګریوازي په **۲۰۰۵** کښي ئي بیا شپږ ویش زره(**۲۶۰۰۰**)نرسان له زده کړو څخه فارغه سوي دي خو بیا هم دفلپین صحي نظام (health system) په خاصه توګه په کلیوالي سیمو کښي دبودیجې دکسر، دپرسونل او دپرمختللي تکنالوژي له کمښت سره مخ دئ. پوهان وایي چي دنرسینګ خصوصي او تجارتي کول دفلپین دعلمي کدرونو ددماغونو دپرواز سبب ګرځېدلي دئ.

په فلپین کښي دنرسانو معاش دهغه معاش سره چي په امریکا کښي فلپیني نرسانو ته ورکول کیږي، زیات فرق لري. څېړني ښئي چي د **۲۰۰۵** څخه تر ۲۰۱۰ پوري په فلپین کښي یو فلپیني نرس ته یوسلو اویا(۱۷۰)امریکایي ډالر دمیاشتي ورکول کېدل خو دامریکا په متحده ایالاتو کښي بیا له دري څخه تر څلور زره (3-4000 USD) امریکایي ډالربه دمیاشتي فلپیني نرس ته ورکول کېدل. دامریکا دغه اقتصادي تشویق(economic incentives) دفلپیني نرسانو له پاره ددې سبب سوی دئ چي فلپیني ډاکټران هم خپل کور پرېږدي او امریکا ته ولاړ سي ځکه چي ډاکټرانو به دخپل هیواد په دننه کښي له دري سوه څخه تر اته سوه (300-800 USD) امریکایي ډالر په میاشته کښي ترلاسه کول چي دادپورته ذکرسوي نرسانو ترمعاش ډېر کم ؤ. امریکا ته دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت دفلپین ملي صحي سیکتور(national health sector) په تاوان تمام سوی دئ. په ۱۹۹۰ کښي به دپنځلسو الي شلو (15-20) ناروغانو پر سر یو نرس رسېدئ خو دوخت په تېرېدو سره ددې پر ځای چي دفلپین په صحي نظام کښي اصلاحات راغلي وای، خرابی رامنځ ته سوې ځکه چي په ۲۰۰۷ کښي به څلوېښتو الی شپېتو (40-60) مریضانو ته یو نرس ولاړ ؤ.

دفلپیني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت نه داچي دفلپین دصحي سیکتور دخرابی سبب سو بلکي خپله دغه مهاجر فلپینیان هم دزیاتو ستونزو سره مخ سول. دمثال په توګه، دوی په امریکا کښي ونه سوای کولای چي خپل دمسلک مربوط نوي مهارتونه زده کړي، ډېر کله به دشپې او درخصتیو په ورځو کښي پر کار ول، کاري چاپیریال ئي تبعیضي (discriminatory) ؤ، فردیسي، دکورنۍ او ټولني څخه لیریوالي په سختو دماغي فشارونواخته کړل. کله چي دیو هیواد حکومت ونه سي کولای چي ددماغونو دپرواز یا دعلمي کدرونو دمهاجرت ګټي او تاوانونه په هر اړخیز ډول وسنجوي، هغه به حتماً په اقتصادي، اجتماعي، مالي او صحي ستونزو اخته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي اسیا: South Asia

هندوستان:

دملګرو ملتونو دانکشافي پروګرام یا (UNDP) دتخمین له مخي انډیا دکاله ددوو بیلیونو امریکایي ډالر دتاوان سره مخ ده ځکه چي دانډیا دکمپیوټر ماهران دامریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کوي. هغه هندي شاګردان چي دهیواد دباندي زده کړې کوي، انډیا ئې دکاله دلس بیلیونه ($10 billion) امریکایي ډالرو دتاوان سره مخ کړې ده ځکه چي هندي شاګردان په هندی کالدارو خارجي اسعار رانیسي، نو داقتصا دعلم دقوانینو سره سم، په مارکېټ کښي دهندي پیسو عرضه ډېرېږي او دخارجي پیسو تقاضا زیاتیږي،دخارجي اسعار وارزښت هم پورته کیږي او دهندي کالدارو ارزښت بیا کمیږي چي دغه حالت انډیا دکاله دلس بیلیونه امریکایي ډالرو دتاون سره مخ کړې ده.

نیپال:

هر کال دوه لکه پنځوس زره (250,000) نیپالیان دمختلفو عواملو له سببه دنیپال څخه مهاجرت کوي. دباندني هیوادونو دژوند کولو لوړ معیارونه، کاري زمیني، ښه ترا عاید، تعلیم، جلبونکي غربي ژوندستایل(luring western lifestyle) امنیت، ثبات او داسي نور هغه عوامل دي چي نیپالیان ئې دخپل هیواد څخه مهاجرت کولو ته تشویق او مجبور کړي دي ځکه دنیپال حکومت تراوسه نه دئ توانېدلی چي خپلو هیوادوالو ته دغه یاد سهولتونو تهیه کړي.

پاکستان:

دپاکستان مغشوش سیاسي حالت اودهیواد دباندي دوظیفو ښه ترا امکاناتو پاکستانیانو ته لاره هواره کړې ده چي دخپل هیواد څخه داروپا صنعتي هیوادونو، شمالي امریکا او دمنځني ختیځ دتیلو درلودونکو ممالکو ته مهاجرت وکړي. پاکستان نیم صنعتي (semi-industrialised) هیواد دئ خو بیا هم ویل کیږي چي هر کال په زر ګونو ماهر پاکستاني ډاکټران، انجینران او ساینس پوهان دخپل هیواد څخه مهاجرت کوي.

سریلانکا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریلانکا دد برش کلن داخلي جنګ له سببه لوی تعداد روشنفکران او علمي کدرونو له لاسه ورکړه. دسریلانکا مسلکي کدرونو دامریکا په متحده ایالاتو، استرالیا، کاناډا او انګستان کښبي پناه واخیسته. په دې ورستیو کلنو کښبي دسریلانکا حکومت او خصوصي مؤسسې دواړه کوښښ کوي چي خپل کدرونه بیرته خپل کورته ستانه کړي خو کراري اقتصادي ودي (slow economic growth) او سیاسي بې ثباتي دغه لړۍ له ستونزو سره مخ کړې ده.

افغانستان:

د تیرو دودبرشو(۳۲) کلنو راهیسي افغانستان په نړۍ دمهاجرینو ترټولو لوړ ثبت (record) خپل کړی دئ. د ملګرو ملتونو دمهاجرینو دعالي کمیشنري دفتر United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR)) دراپور له مخي، په نړۍ کښبي په اوسط ډول په هرو څلورو مهاجرینو کښبي یو افغان مهاجر وي. دملګرو ملتونو یاد دفتر په دې ورستیو کښبي یو راپور خپور کړ چي په کښبي راغلي وه چي دوه عشاریه شپږ (2.6 million) میلیونه افغانان چي پنځه نوي فیصده (۹۵ ٪)کیږي په ایران او پاکستان کښبي اوسیږي. دپاته پنځه فیصده په اړه ویل کیږي چي دپیسو په زور ئې ځانونه تر اروپایي هیوادونو پوري رسولي دي. ځیني نور افغانان بیا دسکالرشیپ له لاري له هیواده مهاجرت کوي اوکه وکولای سي چي دباندي ژوند برابر کړي، نو بیرته خپل کور ته نه راستنیږي. دجرمني چارواکي وایي چي د ۲۰۱۳ تر نیمایي پوري دوه زره اووه سوه (2,700) افغان پناه غوښتوونکي ددوی سره ثبت سوي دي. یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په خپل ویب سایټ کښبي لیکلي دي چي په تیرو لسو کلنو کښبي پنځه عشاریه اووه (۵،۷) میلیونه افغان مهاجر په خپله خوښه افغانستان ته ستانه سوي دي خو دامنیتي سونزو له مخي څلور لکه پنځه ویش زره (425,000) افغانان د۲۰۱۲ ترنیمایي پوري دهیواد په دننه کښبي بې ځایه ول.

د یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په ویب سایټ کښبي راغلي دي چي تر ۲۰۱۳ تر اخیره به یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په مجموع کښبي یو لکه و دو اویازره (172,000) مهاجرچي یو لک او پنځوس زره به له پاکستان، شل زره له ایران او شل زره به له نورو هیوادونو څخه افغانستان ته ستانه کړي.(دیو ان ایچ سي آر په ارقامو کښبي تېروتنه سوې ده. که ۲۰۰۰۰+۲۰۰۰۰+۱۵۰۰۰۰ جمع سي، نو تر ۱۷۲۰۰۰ اوړي یعني ۱۹۰۰۰۰ جوړوي. ژباړن) دغو بیرته راستانه کېدونکو افغانانو ته به دسرې پر سر یو سلو پنځوس(۱۵۰) امریکایي ډالر اود صحي، قانوني/حقوقي، اجتماعي موضوعاتو اومسائلو او دماینونو په اړه معلومات اومشورې ورکول سي. داندېښني وړ خبره داده چي دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته راستانه کېدونکي افغانان به دافغانستان پراقتصاد داوږو بار سي او که څنګه څکه چي زما(ج. م. مهربان) دمعلوماتو له مخي چي په هغه وخت(۲۰۰۸-۲۰۰۲) کښني مي دکندهار دمهاجرينو او بيرته راستانه کېدونکو چارو په رياست کښني کار کاوه، دبيرته راستانه کېدونکو دمهارتونو له پاره په افغانستان کښني مارکېټ نه ؤ او ځيني ئې په سختو ناروغيو هم اخته ول چي داپر دولت نور مصارف هم راولي. له يوې خوا يو ان ايچ سي آر (UNHCR)، دولت او نړۍ واله ټولنه اخته دي چي افغان مهاجر خپلو کورونو ته ستانه کړي خو له بلي خوا زيات ماهر افغانان خپل هيواد پرېږدي او ډېر کم ئې بيرته راستنيږي. ددولت دمخالفينو له خوا ترور او ګواښوونه، اختطاف، جنايي فعاليتونه، بې کاري، دبرق اوپاکو اوبو نه ستوالی، په لويو ښارونو کښني ترافيکي ګڼه ګونه،دژوند کولو له پاره کم ځايونه او يا غيري معياري کورونه، کم معاشات او مزدوري، نا امني، سياسي بې ثباتي، دهمسايه ممالکو مداخلې، په دولتي او غيردولتي مؤسساتو کښني خپلوي پالنه(nepotism) او داسي نور عوامل دي چي همدا اوس- اوس ئې افغانان په خاصه توګه علمي کدرونه بيا مهاجرت کولو ته مجبوره کړي دي. په افغانستان کښني دپوهنتون دپرفيسر معاش په دولتي پوهنتونونو کښني پر يوه ساعت تر دوه ډالره نه اضافه کيږي اودطب دپوهنځۍ څخه دفارغه سوي ډاکتر معاش په دولتي روغتون کښني دمياشتي تقريباً سل ډالره دئ.دغه معاشات داساسي ضرورتونو (basic needs) له پاره هم کافي نه دئ نو څکه مسلکي کدرونه جرمني، استراليا، کاناډا، دامريکا متحده ايالاتو او دعربو متحده اماراتو ته مهاجرت کوي او اکثره ئې هورې داسي کارونه کوي چي ددوی دمسلک سره مطابقت نه لري. دافغانستان دولت او خصوصي سيکتور دمثال په توګه يو برقي انجينر او نلداوان دبنګله دېش او انډيا څخه په خورا لوړ قيمت واردوي. دافغانستان دمکاتبو او پوهنتونو نصاب دوظيفو دمارکېټ سره چنداني عملي اړخ نه لري نو څکه ډېر افغانان نورو هيوادونو ته ځي او هلته دخدماتو په سيکتور کښني مزدوري کوي. دافغان مهاجرينو دبيرته راستانه کېدو له پاره دافغانستان دولت، نړۍ واله ټولنه او دامريکا متحده ايالات بايد دپورته ياد سوو مشکلاتو له پاره په ګډه کار وکړي که داسي ونه سي نو نور مسلکي کدرونه به هم له افغانستان ولاړسي چي لړۍ ئې همدا اوس دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرقي اسيا Eastern Asia:

چين:

دملي ناخالصو توليداتو دچټکي ودي سره- سره، چين ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ټول هغه چينايان چي په چين کښي دکاله يولک و شل زره يان(120,000 yuan) يا اوولس زره، شپږ سوه، پنځوس ($17,650) امريکايي ډالر ترلاسه کوي، غواړي چي مهاجرت وکړي.

په چينايانو کښي غربي ممالکو ته دمهاجرت کولو ميلان ورځ په ورځ زياتيږي. په ۲۰۰۲ کښي پنځه شپېته زره (65,000) چينايانو په امريکا، پنځه ويش زرو(25,000) په کاناډا او پنځلس زرو(15,000) په استراليا کښي ددايمي اوسېدني حق ترلاسه کړ. دچين څخه تلوونکي مهاجر اکثر دمنځنۍ طبقي (middle-class background) مسلکي او ماهر کسان دي چي دچين داقتصاد په جوړولو کښي دملا دتير غوندي برخه لري. چين په دنيا کښي تر ټول بد دماغونو دپرواز سره مخ دئ ځکه چي په هرو هغو لسو شاګردانو/محصلينو کښي چي دهيواد دباندي زده کړي کوي، اووه کسه ئې هيځکله بيرته خپل هيواد ته نه ستنيږي.

دماغونو پرواز اکثره وخت پردوو ډولونو ېښيږي. اول، هغه روشنفکران، ماهران او مسلکي کسان چي دمختلفو عواملو او دلايلو له مخي خپل هيواد پرېږدي. دوهم، هغه محصلين چي دباندي زده کړي وکړي او بيا خپل هيواد ته نه ستانه کيږي. چين ددماغونو ددواړو ډوله پروازونو سره مخ دئ خو دوهم ډول ئې تر اول ډول په چين کښي زيات مشهور او عام دئ. ديوويشتمي پېړۍ په پيل کښي، چين خارج ته محصلين واستول چي پرمختللي مهارتونه او پوهه ترلاسه کړي او وکولاسي چي چين ديرغل او فقر څخه وساتي خو دفراغت څخه ورسته ډېر محصلين چين ته ولاړل او زيات ئې بيا په خارجي هيوادونو کښي پاته سول. د ۱۹۵۰ کلنو څخه بياتر ۱۹۷۰ کلنو پوري په چين کښي سياسي بې ثباتي وه، ددې بې ثباتي په نتيجه کښي ډېر چينايان مايوسه سول او باندني هيوادونو ته ئې مهاجرت وکړ.

باثباته اقتصادي ودي(steady economic growth) دچين ملي ناخالص توليدات او سړی سر عايد اضافه کړی دئ، نو ځکه ډېر چينايي مور وپلار خپل اولادونه دزده کړو او ژوند کولو له پاره خارج ته استوي. ډېر چينايان که وکولای سي چي په خارج کښي يوه ښه وظيفه پيداکړي، بيرته خپل کور ته نه ستنيږي. شتمني چينايي کورنۍ علاقه لري چي دښه ژوند کولوله پاره دچين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دباندي ژوند وکړي. لاندي جدول دچينايي محصلينو دمهاجرت کال، دمهاجر سوي محصلينو او دبيرته راستنېدونکو تعداد او فيصدي ښئي:

جدول: دچين دبيرته راستنېدونکو محصلينو فيصدي

کال	بهر ته دلېږدول سوو محصلينو تعداد	دبيرته راستنېدونکو محصلينو تعداد	فيصدي
1978	860	248	**28.84**
1979	1777	231	**18.16**
1980	2124	162	**13.46**
1981	2922	1143	**23.22**
1982	2326	2116	**38.96**
1983	2633	2303	**49.07**
1984	3073	2290	**54.04**
1985	4888	1424	**48.13**
1986	4676	1388	**44.72**
1987	4703	1605	**43.06**
1988	3786	3000	**47.12**
1989	3329	1753	**47.61**
1990	2950	1593	**48.08**
1991	2900	2069	**49.65**
1992	6540	3611	**50.39**
1993	10742	5128	**49.92**
1994	19071	4230	**43.25**
1995	20381	5750	**40.17**
1996	20905	6570	**38.66**
1997	22410	7130	**37.58**
1998	17622	7379	**38.05**
1999	23749	7748	**37.36**
2000	38989	9121	**34.92**
2001	83973	12243	**29.36**
2002	125179	17945	**25.01**

(c) ketabton.com: The Digital Library

23.34	20152	117307	2003
23.03	24726	114682	2004
24.02	34987	118515	2005
25.09	42000	134000	2006

پورته جدول د ۱۹۷۸ څخه تر ۲۰۰۲ پوري دچينايي محصلينو په بهر کښي داوسېدولو دميلان زياتوالى ښئي خو هغه محصلين چي بيرته خپل هيواد ته ستانه سوي دي، تعداد ئې زيات سوی دئ مګر په مجموع کښي دبيرته راستنېدونکو فيصدي لږ سوې ده.

تايوان:

تايوان دډېر کلنو راهيسي ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ډېرو هغه تايواني انجينرانو چي په خپل کور کښي به ئې ليسانس کړی ؤ، دلوړو زده کړه او پي ايچ ډي (PhD) له پاره به دامريکا متحده ايالاتو ته تلل، کله چي به ئې تعليم پوره سو، هورې به پسي پاته سول. دتايواني انجيرانو دغه کار دهيواد دمايکرو الکټرونيک صنعت غوسه وپارول او دانتيجه ئې ورکړه چي د۲۰۱۳ راهيسي تايوانيان دزده کړو دبشپړېدو څخه وروسته بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

استراليا:

دپاسفيک جزيرې(**Pacific Islands**)

دپاسفيک ډېري جزيرې چي انګلستان تر ۱۹۲۰ او ۱۹۹۰ کلنو پوري مستعمره کړي وې، اوسېدونکو ئې استراليا او نيو زيلاند ته مهاجرت کړی ؤ. دمستعمرو دختمېدو څخه وروسته، په فيجي(Fiji) ټونګا(Tonga)، او ساموا(Samoa) کښي ددماغونو پرواز ډېر کم واقع سوی دئ. دپاسفيک هغه جزيرې لکه تاحيتي(Tahiti) چي فرانسي مستعمره کړي وې او يا دامريکا متحده ايالاتو ورباندي تسلط درلود، اوسېدونکو ئې فرانسې، دامريکا متحده ايالاتو او کاناډا ته مهاجرت وکړ.

نيو زيلاند:

د ۱۹۹۰ کلنو په جريان کښي به هر کال دپرش زره(30,000) نيوزيلانديانو مهاجرت کاوه. په ۲۰۰۵ کښي داقتصادي همکارۍ او انکشاف مؤسسې (Organization for Economic Co-

(c) ketabton.com: The Digital Library

operation and Development OECD) يو راپور خپور کړ، په دې راپور کښې ليکل سوي وه چې ځلرويش عشاريه دوه(۲،۲۴)فيصده نيو زېلانديان دهيواد دباندې په خاصه توګه په استراليا کښې مېشت دي . په ۲۰۰۷ کښې ځلرويشت زره (24,000) نورو نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت وکړ. د ۲۰۰۸ کال په انتخاباتي کمپاين کښې ملي ګوند/ نېشنل پارټي(National Party) په خپل کېمپاين کښې دکار ګر ګوند (Labour Party) چې پرواک ؤ، ناتوانايي په ګوته کول چې نه سي کولاي نيو زيلاندي کارګران او کارمندان دهيواد دننه وساتي. ملي ګوند دسړک پرغاړه پر ولاړو لوحو باندې ليکلي ول چې:"Wave goodbye to higher taxes, not your loved ones" يعني دخپلو خواخوږ دخداي په اماني پرځای، لوړ ټکس اخيستلو ته خدای په اماني وواياست. ملي ګوند په دغه ډول سره انتخابات وګټل. ځلور کاله وروسته، دنيوزېلاندي کارمندانو مهاجرت تر پخوا پسي شديد سو، په ۲۰۱۲ کښې درو پنځوس زرو (53,000) نيوزېلانديانو دخپل هيواد څخه مهاجرت وکړ. دنيو زيلاند صدراعظم جان کي(John Key) نړۍ وال مالي بحران (global financial crisis) دنيوزېلانديانو ددماغونو دپرواز سبب وبلئ. د جان کي دحکومت له پيل يعني ۲۰۰۸ څخه بيا تر ډيسمبر ۲۰۱۲ پوري يو لک و اويازره (170,000) نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت کړی دئ. که له يوې خوا نيو زېلاند خپل ماهران له لاسه ورکوي خو له بله اړخه بيا بيرته دخپل نفوس ديوفيصد په اندازه مسلکي کسان له خارجه تر لاسه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمالي امريکا North America :

کاناډا:

په ۱۹۲۰ کلنو کښې د کاناډا تر شل فيصده(۲۰٪) ډېر انجينرانو او او ساينس پوهانو د امريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کاوه. د ۱۹۲۰ څخه بيا تر ۱۹۷۹ پورې اوولس زره (17,000) انجينرانو او ساينس پوهانو امريکا ته مهاجرسوي ول خو په ۱۹۵۱ دتخنيکي کسانو دمهاجرت فيصدي له اوويش فيصده(27%) څخه لس فيصده (۱۰%) ته او په ۱۹۲۷ کښې پنځه فيصده(۵٪) ته کښته سوه.دامريکا متحده ايالاتو ته دکاناډايانو ددماغونو پروازدکاناډا يوه داخلي سياسي موضوع ده.پرعوايدو باندې زيات ټکس(income tax) اخيستل په کاناډا کښې ددماغونو پروازپېښ کړې دئ په داسې حال کښې چې په امريکا کښې دسافټ وېر، دهوايي جهازونو، دروغتيا او ساتيرې په سيکتورونو کښې معاش لوړ او ټکس لږ دئ. ځيني نورپوهان بيا وايي چې په کاناډا کښې پر تحقيق (research funding) باندې دبوديجې کموالی او دامريکا په متحده ايالاتو کښې دمختلفو وظيفو امکاناتو، کاناډا ددماغونو دپرواز سره مخ کړې ده. کاناډا په ۱۹۹۰ کلنو کښې خپل ځيني ماهر کسان دامريکا پر متحده ايالاتو بايلل خو په مقابل کښې ئې بيرته له دباندې ډېر مسلکي کدرونه تر لاسه کړه، اوس کاناډا ددغو مسلکي کدرونو له استعدادونو او تجربو څخه خوند اخلي خو ځيني وخت بيا کاناډايان دباندني مسلکي کسانو سره تبعيض کوي او دکښته معاش کارځايونو ته ئې ورټيله کوي.

دکاناډا غزېدونکې اقتصاد (resilient economy) پياوړې داخلي مارکېټ، دغوښتنو او معيارونو سره برابر ژوند او په ډېرو سيکتورونو کښې دمناسب معاش/مزدورې ، په کاناډا کښې ددماغونو دپروازپديده پای ته رسولې ده. دکاناډا اقتصادي کاميابي اوس ځينو خاصو مسلکي امريکايانو ته لا دمهاجرت لاره هواره کړې ده. دغيرې واقعي شواهدو (Anecdotal evidence) له مخې، د ۲۰۰۱ دسيپټمبر ديوولسمې نېټې دپيښې څخه وروسته،دامريکا په امنيتي اقداماتو (US security measures) کښې کوم خاص دپام وړ تغير نه دئ راغلې، همدا علت دئ چې اوس امريکايان کاناډا ته مهاجرت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامریکا متحده ایالات:

دامریکا متحده ایالات په عمومي توګه ددماغونو له پرواز سره مخ نه دي ځکه چي په زرو (1,000) تعلیم یافته کسانو کښبي د مهاجرت فیصدي صفر عشاریه اووه (0.7) شمېرل سوې ده. دامریکا متحده ایالات دکلیوالي سیمو دکم نفوس په ستونزه اخته دي ځکه چي ډېر تعلیم یافته کلیوالي/صحرايي ځوانان ښاري یا نیمه ښاري سیمو (suburban areas) ته کوچ کوي چي پرکلیوالي ټولنو باندي ئې منفي تاثیر کړی دئ. دامریکا دمسه چوسیټس دتکنالوژۍ دانسټیټیوټ(Massachusetts Institute of Technology) یو غړی وايي چي "We educate them, but then we don't make it easy for them to stay" موږ صحرايي ځوانان تعلیم یافته کوو خو زموږ دپاره داستونزمنه ده چي دوی په کلیوالي سیمو کښبي پاته کړو.

لاتین امریکا Latin America :

دلاتین امریکا څخه په پېخر مسلکي کسان مهاجرت کوي چي اکثره ئې ډاکټران، معماران او انجینران دي. دغو علمي کدرونو خپل مقصد ځای دامریکا متحده ایالات ټاکلي دي. کله چي دامریکا متحده ایالاتو ته ورسیږي نو هورې داسي کارونو ته لاس ورواچوي چي ددوی دمسلک سره هیڅ سره نه خوري، دغه دلاتین امریکا له پاره ددماغونو پرواز دئ، خو دنړۍ له پاره ددماغونوضایع (brain waste) بلل کیږي. داچي په ځینو لاتین امریکايي ولسونو کښبي دشاګردانو نوم ثبتوونه په طبي مکتبونه کښبي ډېره ده، علت ئې همدا دئ چي اکثره ډاکټران دلاتین امریکا څخه پرواز کوي. د ۲۰۰۰ کال یوه څېړنه ښئي چي لاتین امریکايي هیوادونو خورا ډېر مسلکي کدرونو له لاسه ورکړي چي فیصدي ئې لاندي ښوول سوې ده:

هیواد	دعلمي/مسلکي کدرونو دمهاجرت فیصدي
ارجنټینا	2.9%
برازیل	3.3%
چیلي	5.3%
کولمبیا	11.0%
اکواډور	10.9%

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکسیکو	14.3%[140]

کیوبا Cuba

په ۱۹۹۷ کښي دکیوبا چارواکو ادعا وکړه چي یو دېرش زره (۳۱۰۰۰) کیوبایي ډاکټران دنړۍ په یو شپېتو(۶۱) ممالکو کښي خپاره دي. دکیوبا شل زره (۲۰۰۰۰) ډاکټران په وینزیوېلا کښي دورځي د یو لک (۱۰۰۰۰۰) بېلره تیلو په تبادله په کار اخته دي. هغه کیوبایان چي دخپل دولت له خوا ورته په وینزیوېلا کښي دکار کولو اجازه ورکول سوې ده او هیواد ته پیسې استوي، ددماغونو په پرواز کښي نه شمېرل کېږي.

کارابین Caribbean :

دکارابین جزیرې زیات تعداد ماهر کارمندان له لاسه ورکوي. ددغو جزیرو څخه تقریباً دېرش فیصده (30%) کاري ځواک دخپلو هیوادونو څخه تللی دئ او اتیا فیصده (80%) دسوري نېم (Suriname)هایتي(Haiti) ګریناډا(Grenada) او ګویانا (Guyana)دجزیرو اوسېدونکي چي دپوهنتونونو څخه فارغه سوي دي دامریکا متحده ایالاتو ته ئې مهاجرت کړی دئ. دجامیکنس (Jamaicans) اکثره اوسېدونکي دهیواد دباندي اوسېږي. ویل کېږي چي ددغو ولسونو مهاجرسوي مسلکي کدرونه خپل هیواد ته پیسې (remittances) استوي. هغه پیسې چي دجامیکنس مسلکي کدرونه خپل هیواد ته له دباندي استوي، دیاد هیواد دملي خالصو تولیداتو (GNP) اتلس فیصده (18%) جوړوي. ددغو جزیرو په اړه چي خپلو هیوادونو ته پیسې استوي دغه سوال رامنځ ته کېږي چي ایا دغه میلان(trend) ددماغونو پرواز ویل کېږي او که یا؟

ددماغونو دپرواز دمخنیوي لاري(Preventative measures)

استعدادونه دیوهیواد په انکشاف کښي خورا مهمه ونډه لري. دهغه هیواد اقتصاد ښه پرمختګ کوي چي نړۍ وال ماهرین او مسلکیان لري نسبت وهغه ته چي نه ئې لري. ډېرو هیوادونو دماهرو کارمندانو او علمي کدرونو دساتلو له پاره راز-راز پالیسۍ جوړي کړي دي. دمثال په توګه، دافریقا دصحت سیکتور ددماغونو له سخت پرواز سره مخ دئ، دمخنیوي له پاره ئې افریقایي دولتونو مختلف پروګرامونو وړاندي او پلي کړي دي. دکویټ خلګ وایي چي دکویټ ددماغونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپرواز دمخنیوي له پاره باید امنیت او امید ته کار وسي ځکه چي کویټیان دخپل هیواد پر راتلوونکي وختونو باندي باور نه لري، افغانانو ته هم ورته ناروغي ورپېښه ده. چین داستعدادونو دساتلو او غوړېدلو(flourish) له پاره دژوند کولو عادي او ازاده فضااو میکانیزم رامنځ ته کوي. انډیا که څه هم ددماغونو له پرواز سره مخ ده خو تراوسه ئي کوم پرواګرام او پالیسي نه ده جوړه کړې ځکه چي انډیا په دې باور ده چي دانډیا څخه دباندي علمي کدرونو به دانډیا دراتلوونکي له پاره ښه کار وکړي. جرمنیانو د (GAIN) یا (حصول) په نوم یو دولتي ابتکار کړی دئ چي له مخي ئي هغه جرمنیان چي دباندي ژوند کوي خپلو کورونو ته ورستانه کوي. نور ممالک لکه سویټزرلېنډ ، اسټریا (Austria) او فرانسه هم جرمني ته ورته پروګرامونه لري.

ددماغونو پرواز دمهارتونو کمښت رامنځ ته کوي او دپانګي اچووني (investment) پربایللو دلالت کوي. ددماغونودپروازدمخنیوي له پاره هیوادونه باید په محلي مارکېټونو کښي اصلاحات راولي. تجربو ښوولې ده چي ددماغونو دمخنیوي له پاره ترټولو ښه حل لار داده چي خپلو مسلکي کدرونو ته امیتاز ورکول سي چي په خپل کور کښي پاته سي خودبې کارۍ دکمولو یوه لاره هم داده چي یو هیواد خپلو اوسېدونکو ته ددباندي کارکولو له پاره اجازه ورکړي. دلته سوال رامنځ ته کېږي چي ایا ددماغونوپرواز ښه دئ او که بد؟ دا دیو هیواد په اقتصادي حالت پوري اړه لري چي ددماغونو پرواز ته اجازه ورکوي او که یا.

ددماغونو دپرواز (brain drain) متضاد حالت ددماغونو حصول(brain gain) دئ. ددماغونو دحصول له مخي، دولتونه کوښښ کوي چي هم خپل علمي او مسلکي کدرونه هم وساتي او هم له نورو هیوادونو څخه دغسي شخصیتونه تر لاسه کړي، چي یوښه مثال ئي کاناډا ده. په ۲۰۰۳ کښي انګستان د ولفسن فاونډېشن([Wolfson Foundation]) په همکارۍ دشلو میلیونه پاونډو(20 million) په ارزښت یو پنځه کلن تحقیقي(research) پرواګرام تاسیس کړ. دپروګرام هدف دادئ چي فردېس انګلیسي ساینس پوهان له نوروهیوادونو څخه بیرته خپل هیواد ته ستانه اودراتلوونکي برتانوي ځوانانو دمهاجرت لړۍ ودروي.

په عمومي توګه پرمختلوونکي هیوادونه(developing countries) ددماغونو له پرواز څخه کړېږي ځکه چي ددغه هیوادونو څخه علمي کدرونه وزي او بیا ډېر لږ اوسېدونکي بیرته خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونو ته هغه مهال ستنیږي چي ښه خوړین سوي وي. د پرمختللوونکو هیوادونو ځیني مسلکي کسان په نورو هیوادونو کښي د مسلک مربوط کارونه هم نه سي پیدا کولای، اکثره ئې د خدماتو په سیکتور(service industry) کښي کار شروع کړي چي د دوی د مسلک سره هیڅ برابر نه وي، کله چي خپل هیواد ته بیرته ستنیږي، هغه مهارتونه چي دوی مخکي درلودل، له یاده ئې وتلي اویا په مارکېټ کښي تقاضا نه لري ځکه چي زاړه او تروخت تېر سوي وي. دغه حالت ته نو بیا د دماغونو ضایع (brain waste) ویل کیږي چي د دولتونو له پاره یو بل رنځ دئ او باید مخنیوی ئې وکړي. افغانان هم په دغه رنځ اخته دي، علمي کدرونه ئې په غرب او نوره دنیا کښي داسي کارونه کوي چي د دوی د مسلک خلاف دي.

د دماغوند د پرواز گټي The advantages of the brain drain :

د دماغونو پرواز د تعلیم له سیکتور څخه د بشري منابعو(human resources) صادرولو ته وایي چي د هیوادونو په جوړولو کښي د پیسو د چاپولو د ماشین غوندي ونډه لري. د بهرني علمي کدرونو مهاجرت د امریکا د متحده ایالاتو په اقتصاد کښي د کاله د اووه بیلیونه امریکایي ډالرو مرسته کوي. د دماغونو پرواز د اصلي ټاټوبي (country of origin) او کوربه هیواد (hosting country)دواړو له پاره (دوې اړخیزي) گټي لري: هغه هیوادونه چي له د باندي مسلکي کدرونه ترلاسه کوي، د بشري ځواک (labour fore) خلا ډکوي. هغه هیواد چي وگړي ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت کوي، خپلو هیوادونو ته پیسې (remittances) استوي چي په نتیجه کښي د دواړو هیوادونو اقتصادي انکشاف کوي. د اصلي ټاټوبي اوسېدونکي چي خپلو هیوادونو ته پیسې استوي، دا په حقیقت کښي د خپلو وطنوالو له پاره د لوړو زده کړو تقاضا نوره هم اوچتوي او د ژوند کولو معیار اصلاح کوي.

بله گټه ئې داده چي هرهیواد نه سي کولای چي د خپلو علمي او مسلکي کدرونو څخه د مختلفو عواملو له مخي ښه استفاده وکړي، نو د دغسي هیوادونو دوگړو او دولت له پاره ښه ترا داده چي علمي کدرونه ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت وکړي او خپلو هیوادونو ته پیسې واستوي. کله چي مهاجرسوي مسلکیان/علمي کدرونه خپلو هیوادونه ته ستانه کیږي، شاید دوی له ځانونه سره نوي مهارتونه او پوهه هم خپلو هیوادونو ته ور وړي. په ۲۰۱۱ کښي په ټول نړی کښي د مهاجر کارمندانو هغه پیسې چي خپلو هیوادونو ته ئې استولي وې، درې سوه، دواویا بیلیونه(۳۷۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

امريکايي ډالر تخمين سوي دي چي په دې جمه کښې يوازي مکسيکو او فليپين په ياد کال کښې ځلرويش بيليونه(۲۴) امريکايي ډالر دخپلو مهاجر کارمندانو څخه ترلاسه کړي دي.

ددماغونو دپرواز منفي نتايجNegative consequences of the brain drain:

ددماغونو دپرواز ګټې پورته يادي سوې خو تاوانونه ئې دخپل سرليک او ماهيت څخه په څرګند ډول معلوميږي. ددماغونو دپرواز لومړی تاوان دادئ چي يو هيواد خپلي هغه بشري منابع له لاسه ورکوي چي دټولني او اقتصاد له پاره په مجموع کښې ډېري مهمي دي. هغو هيوادونو چي ددماغونو پروازئې ګټور بللی دئ، په حقيقت کښې دټولني پرځای دافرادو رفا په نظر کښې نيسي اوددماغونو پرواز همداسي ماهيت لري چي ترټولني ئې افرادو ته ګټه رسيږي. په غيري مساوي توګه دمهارتونو او پوهي وېشل هم داصلي او هم دکوربه هيواد داقتصاد له پاره زيانونه لري. هغه ماهر کسان چي تر اوږد مهاجرت وروسته خپلو کورونو ته ستانه سي، نو دخپلو وطنوالو له خوا ورته دباندني کس په نظر کتل کيږي چي دا يوډول رواني ستونزي جوړوي. زيات ماهر کسان کولای سي چي دخپلو هيوادونو څخه خپلي کورنۍ هم له يوځه وخت وروسته له ځانه سره يو ځای کړي، ددې نتيجه داده چي دوی بيا نور خپلو هيوادونو ته پيسې نه استوي، دا نو داسی تاوان دئ چي هم کدر له لاسه ورکول سو او هم ئې پيسې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضميمې:

په ۲۰۰۵ کښې پر تحقيق او انکشاف باندې د لسو هيوادونو مصارف

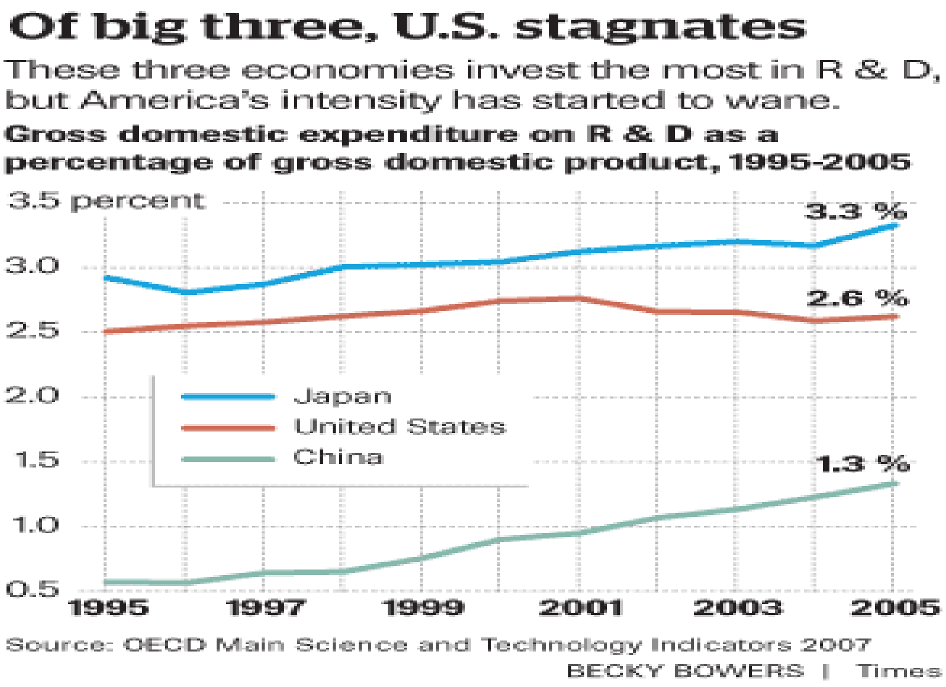

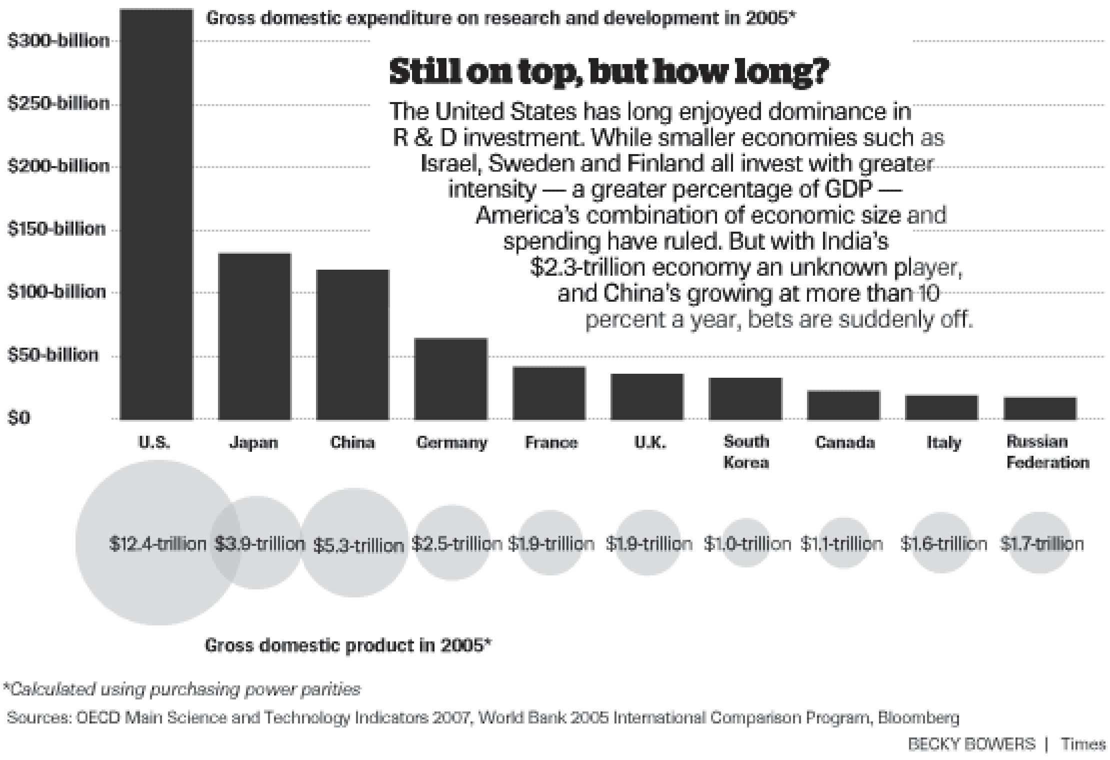

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس بانفوسه هیوادونه World Top Ten Populated Countries					
شماره	هیواد	2000	2010	2012	2050 تخمین
1	چین	1,268,853,362	1,330,141,295	**1,343,239,923**	**1,303,723,332**
2	هندوستان	1,004,124,224	1,173,108,018	**1,205,073,612**	**1,656,553,632**
3	دامریکا متحده ایالات	282,338,631	310,232,863	**313,847,465**	**439,010,253**
4	اندونیزیا	213,829,469	242,968,342	**248,645,008**	**313,020,847**
5	برازیل	176,319,621	201,103,330	**193,946,886**	**260,692,493**
6	پاکستان	146,404,914	184,404,791	**190,291,129**	**276,428,758**
7	ناجیریا	123,178,818	152,217,341	**170,123,740**	**264,262,405**
8	بنګله دېش	130,406,594	156,118,464	**161,083,804**	**233,587,279**
9	روسیه	146,709,971	139,390,205	**142,517,670**	**109,187,353**
10	جاپان	126,729,223	126,804,433	**127,368,088**	**93,673,826**
دلسو هیوادونو مجموعه		3,618,894,827	4,016,489,082	**4,096,137,325**	**4,950,140,178**
دنړۍ نور هیوادونه		2,466,012,769	2,829,120,878	**2,921,709,597**	**4,306,202,522**
دټول نړۍ نفوس		6,084,907,596	6,845,609,960	**7,017,846,922**	**9,256,342,700**
منبع	**http://www.internetworldstats.com/stats8.htm**				

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس شتمن هیوادونه Top 10 Richest Countries in the World				
شماره	هیواد	پلازمېنه	کرنسي	ملي نا خالص تولیدات(سړي سر) په ډالر
1	قطر	دوهه	قطري ریال	102,768.69
2	لکسیمبورګ	لکسیمبورګ	ایرو	80,679.06
3	سینګاپور	سینګاپور	سینګاپوري ډالر	60,883.33
4	ناروې	اوسلو	نارویژي کرون	55,264.45
5	بروني داروسلام	بندر سیري بیګوان	بروني ډالر	50,526.35
6	دامریکا متحده ایالات	واشنګټن ډي سي	امریکایي ډار	49,802.15
7	دعربو متحده امارات	ابُوظبي	درهم	48,992.47
8	سویټزرلنډ	بیرني	سویس فراک	45,285.8
9	کویټ	کویټ ښار	کویټي دینار	43,846.72
10	استریا	وینا	ایرو	42,477.49
منبع	http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-richest-countries-map.html			
یادابنت:	مختلف ویب سایټونه مختلف معلومات او حصایه وړاندي کوي			

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس فقیر هیوادونه		
شماره	هیواد	سړي سر ملي ناخالص تولید په ډالر Per Capita GDP 2011
۱	کانګو	348
۲	لایبریا	456
۳	زیمبابې	487
۴	بروندي	615
۵	ایریتیریا	735
۶	دمرکزي افریقا جمهوریت	768
۷	نایجر	771
۸	سایرا لیون	849
۹	ملاوي	860
۱۰	توګو	899
منبع		http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-poorest-countries-map.html

ماخذونه:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain
2. http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-portugals-brain-drain
3. Ntagwirumugara Etienne, PhD,Coordinator RwEdNet & Professor at Kigali Institute of Science and Technology, RWANDA*14-18 May 2012*
4. http://skills.oecd.org/hotissues/braindrain.html
5. http://www.unhcr.org/pages/49e486eb6.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لراوبر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولاۍ سئ د لراوبر ويبپاڼې په برېښنايي کتابتون کې زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کې مطالعه کړئ .

د لراوبر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندينيو موضوعګانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- **اسلام او مذهب**
- **ساينس او تخنيک**
- **سپورټ او روغتيا**
- **تاريخ او سياست**
- **هنر او ادبيات**
- **دماشومانو لپاره**
- **بيلابيل آثار**

www.Larawbar.net/library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library